

PRAKTISCHE HANDVATTEN VOOR ONDERWIJS NA DE SCHOOLSLUITING

Expertis onderwijsadviseurs
www.expertis.nl

PRAKTISCHE HANDVATTEN VOOR ONDERWIJS NA DE SCHOOLSLUITING

Nu duidelijk is dat de scholen vanaf 11 mei de deuren weer openen, vragen leraren en schoolleiders zich af wat de beste manier is om het onderwijs weer te hervatten. In dit katern geven de onderwijsadviseurs van Expertis gerichte suggesties en praktische handvatten om mee aan de slag te gaan.

Het katern is opgesplitst in de vakgebieden:

- leiderschap
- sociaal-emotioneel welbevinden
- rekenen
- technisch lezen, begrijpend lezen
- taal, spelling
- het jonge kind

We beschrijven bij elk vakgebied de eerste stap, pedagogische of didactische keuzes, omgaan met (ontstane) niveauverschillen en de mogelijkheid om ouders hierbij te betrekken. Hierbij staat voorop dat we ons goed beseffen dat leerlingen op emotioneel gebied veel hebben meegemaakt en hier als vanzelfsprekend aandacht voor is de komende tijd. Door met het team rust en ruimte te creëren binnen de school komt er ook weer ruimte om het leerproces te hervatten.

We krijgen de vraag van scholen waar te beginnen nu er weer ruimte is om leerlingen te verwelkomen op school. De specifieke handvatten per vakgebied zijn te vinden in de hierop volgende hoofdstukken. Ons algemene antwoord op bovenstaande vraag laat zich het best samenvatten in drie concrete stappen. Door deze stappen in gezamenlijkheid met het team te bespreken vergroot de school uniformiteit en kwaliteit van het onderwijs.

De komende tijd zal een onzekere zoektocht zijn. We wensen je daar, in gezamenlijkheid met het team, alle succes bij. Hopelijk helpt dit katern bij het zetten van de eerste stappen. Heb je vragen over het opstarten van het onderwijs, neem gerust contact met ons op.

Expertis onderwijsadviseurs
www.expertis.nl

Leiderschap

Inleiding

De leerlingen gaan (gedeeltelijk) weer naar school, mogelijk komen ook de ouders weer in de school, teamleden staan weer voor de klas en de schoolleider staat voor een stevige uitdaging. We weten uit onderzoek¹ hoe essentieel de rol van de schoolleider is. Juist na en in een periode van onzekerheid is er behoefte aan duidelijke regie. Juist nu wordt er een beroep gedaan op onderwijskundig leiderschap.

Het is van belang dat er zo snel mogelijk een 'plan de campagne' beschikbaar is, dat er koers wordt bepaald voor de komende periode en er ook vooruit wordt gekeken naar volgend schooljaar. Dat vraagt om een gestructureerd proces waarvoor een realistische en adequate planning heeft.

De eerste stap: evaluatie en status quo

De scholen hebben een bijzondere periode achter de rug. Teamleden, leerlingen en ouders hebben dit op verschillende manieren beleefd. Een bewuste evaluatie geeft ruimte aan het delen van ervaringen en het destilleren van kansen. Wat leren we van elkaar deze periode en wat wil je meenemen in de komende periode?

Een goed plan begint met helder te hebben waar je staat. Zicht op de ontwikkeling van de leerlingen én zicht op de ontwikkeling van het team om de kwaliteit van het onderwijs te bepalen. Je hebt de teamleden nodig om plannen te realiseren. Oog en oor hebben voor het team is in deze periode van essentieel belang. Start dan ook bij het eigen team, heb écht zicht op dit kapitaal. De volgende vragen zijn daarbij relevant:

- Hoe gaat het met de teamleden?
- Hoe hebben zij het onderwijs op afstand verzorgd? Wat is goed bevallen? Wat niet? Wat willen ze vasthouden?

Een onderwijskundig leider is gericht op het verbeteren van de kwaliteit van onderwijs. Probeer daar zo snel mogelijk, via het team, een goed beeld van te krijgen. Met elkaar bepaal je binnen een kort tijdsbestek de status quo. Kortweg betreft dit de volgende vragen:

- Hoe gaat het met de leerlingen op sociaal-emotioneel gebied?
- Waar staan de leerlingen t.a.v. de basisvaardigheden en de cruciale doelen?
- Wat is goed gegaan, wat hebben we geleerd en wat zijn nog vragen en knelpunten?
- Evalueer de periode van thuisonderwijs.
- Breng de beginsituatie na terugkomst van leerlingen en team in beeld.

Keuzes

Wanneer de status quo helder is, is het zinvol om met het team de strategie te bepalen voor de komende weken. Dat wil zeggen focus aanbrengen en prioriteren. Het schoolplan kan structuur bieden: welke ambities blijven overeind staan, welke vervallen en welke worden toegevoegd? Stel hoge doelen maar wees ook realistisch, voorkom stress in de school. Stel met elkaar vast hoe de komende periode de (cruciale) doelen gerealiseerd kunnen worden en wat nodig is om dit proces te monitoren. Het stroomschema uit de inleiding kan daarbij helpend zijn.

Vraag expliciet commitment van het team op het aangepaste schoolplan, betrek de teamleden er nauw bij, maar doe ook veel voorwerk. Denk ook alvast na over de mogelijke consequenties voor het volgende schooljaar.

Wees alert op de doelen die betrekking hebben op teamontwikkeling. Het gevaar bestaat dat de leerkrachten zich verliezen in het onderwijs aan de leerlingen en minder gericht zijn op het professioneel handelen als team. Plan dus ook bewust momenten in om als team samen te komen en de professionele dialoog te voeren. Wissel ervaringen uit, vier successen en stel waar nodig doelen bij.

¹ Harris en Muijs 2002, Hattie 2015

- *Bepaal koers, werk uit in concrete, realistische doelen;*
- *Werk planmatig, breng in beeld hoe en wanneer je monitort;*
- *Besteed zowel aandacht aan doelen voor leerling resultaten als professioneel klimaat;*
- *Houd rekening met consequenties voor het nieuwe schooljaar en anticipeer hierop.*

Omgaan met verschillen

Waar leerkrachten te maken hebben met verschillen tussen leerlingen, zij er ook verschillen tussen de teamleden. Goed onderwijskundig leiderschap zorgt ervoor dat leerkrachten effectief leiding kunnen geven aan hun klas. Stel de vraag wat nodig is om de leerkrachten te inspireren en te stimuleren en te zorgen voor een professioneel leerklimaat. Plan in de agenda gesprekken en lesbezoeken. Steek energie in de relatie met teamleden en wees duidelijk in verwachtingen naar hen toe.

- *Creëer informele contactmomenten met de teamleden;*
- *Plan lesbezoeken met nagesprekken in en geef feedback aan de teamleden.*

Ouders

Nog nooit werkten scholen zoveel samen met ouders als in de afgelopen periode. Hier ligt een geweldige kans om deze samenwerking vast te houden, op een nieuwe manier. Evalueer met ouders hoe ze het thuisonderwijs en onderwijs op afstand ervaren hebben en welke lessen hiermee geleerd zijn. Bepaal vooral samen met ouders hoe de ingezette samenwerking voortgezet kan worden en wat dan de wederzijdse verwachtingen zijn. Wanneer je nog geen klankbordgroep van ouders in de school had, creëer en nu één.

- *Evalueer met ouders de afgelopen periode;*
- *Bepaal samen met ouders hoe de samenwerking verder wordt ingevuld.*

Sociaal-emotioneel welbevinden

De impact van de Coronacrisis op leerlingen is groot. De meeste leerlingen komen vanzelf weer in hun ritme en zullen de draad van het schoolleven makkelijk oppakken. Toch zal voor een aantal leerlingen dit niet zo zijn en dat kan per school erg verschillen. Een onveilige thuissituatie, oplopende stress en misschien wel het verlies van opa of oma kan bij leerlingen leiden tot onzekerheid, angst, verdriet en boosheid. Voor deze leerlingen wordt school een hele uitdaging. Zij zullen de steun en het vertrouwen van de leerkracht en dat van hun medeleerlingen, hard nodig hebben.

Groepsproces hervatten

Nu de groep een aantal weken uit elkaar is geweest en veel heeft meegemaakt is het van belang aandacht te hebben voor de vijf fases van groepsdynamica: vorming, normering, bestorming, prestatie en opheffing². De meeste groepen zaten voor de schoolsluiting in de prestatiefase. Net als bij elke andere heftige onderbreking (zoals wisselen van leerkracht of de komst van een nieuwe leerling) wordt het groepsproces nu weer hervat. Daardoor doorlopen groepen de komende tijd de vormings-, normerings- en bestormingsfase in sneltreinvaart. Het is van belang dat een leerkracht zich bewust is van dit proces. Juist door de vormingsfase (de leerkracht bevordert het samenzijn) ruimte te geven en direct te normeren geeft een leerkracht de klas rust en structuur. De eerste dagen zijn leerlingen waarschijnlijk uitsluitend positief over de terugkeer naar school. Het kan dan niet noodzakelijk lijken om actief te sturen op groepsprocessen. Het tegengestelde is waar. Door juist in het begin veel regels en routines te herhalen en duidelijk structuur aan te brengen in de schoolorganisatie zorgt de leerkracht voor een relatief rustige bestormingsfase. De bestormingsfase is de fase waarin elk groepslid op zoek gaat naar zijn eigen rol binnen de groep. Dit kan veel onrust met zich meebrengen. Door direct duidelijk in te zetten op normering komt dit de rust in de klas en school ten goede als de school een paar weken open is.

De eerste stap

Het welbevinden van de leerlingen! Om weer goed tot leren en ontwikkelen te komen moet de basis goed zijn: rust, vertrouwen en je goed voelen. Natuurlijk zijn de kernvakken taal, lezen en rekenen belangrijk, maar *het welbevinden van de leerlingen krijgt nu de prioriteit:*

- Denk na over hoe je weer met de leerlingen gaat starten. Hoe ga je werken aan een nieuwe veiligheid? Wat zijn de groepsafspraken?
- Praat met leerlingen over wat ze de afgelopen periode meegemaakt en ervaren hebben. Hoe voelen zij zich? Wat ging goed? Wat ging niet zo goed? Laat leerlingen ook ervaringen actief verwerken in expressieve opdrachten zoals toneelstukjes.
- Luister naar de leerlingen, een luisterend oor is wat leerlingen willen en nodig hebben. Het gaat om aandacht, praten en delen van ervaringen. *Wat hoor je?* Het is voor leerlingen fijn te horen als andere leerlingen hetzelfde ervaren, meegemaakt hebben. *Ik ben dus niet de enige!*
- Observeer! Wat zie je bij deze leerling? Welk gedrag laat deze leerling zien?
- Denk met leerlingen mee, geef eventueel tips en realiseer je dat leerlingen echt niet van jou verwachten dat jij met oplossingen komt. Dat kan niet en hoeft ook niet.
- Houd rekening met terugval van bepaalde leerlingen (het ging zo goed....)

Pedagogische keuzes

Als leerkracht besteed je tijd en aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling bij leerlingen, werk je vaak met specifieke programma's en heb je leerlingen, waarbij dit allemaal niet zo soepel verloopt, goed in beeld. Vaak gaat het dan om leerlingen die weinig aansluiting vinden in de groep, leerlingen die niet lekker in hun vel zitten, waar problemen thuis zijn of die zelf door allerlei oorzaken niet in

² Luitjes, M., & de Zeeuw-Jans, I. (2017). *Ontwikkeling in de groep (2de editie)*. Bussum, Nederland: Coutinho

staat zijn op sociaal-emotioneel gebied (redelijk) goed te functioneren. Deze leerlingen heb je in beeld. Belangrijk is nu: is dit beeld veranderd, anders? Een voorbeeld:

Maak een overzicht van het sociaal-emotioneel welbevinden van de leerlingen in je groep.

<i>Naam leerling</i>	<i>Geen zorgen</i>	<i>Beetje zorgen</i> Noteer kort waarom, wat	<i>Veel zorgen</i> Noteer kort waarom, wat	<i>Welke zorg is ingezet, wat loopt?</i>

Vul na 1 week het overzicht opnieuw in.

<i>Naam leerling</i>	<i>Geen zorgen</i>	<i>Beetje zorgen</i> Noteer kort waarom, wat	<i>Veel zorgen</i> Noteer kort waarom, wat	<i>Wat constateer je?</i>

Wat zie je, wat constateer je nu na de thuisperiode? Zijn er veranderingen? Maak je je over bepaalde leerlingen nu wel zorgen, over sommige leerlingen nog meer zorgen e.d. ?

Maak een overzicht van leerlingen met veel zorgen.

<i>Naam leerling</i>	<i>Veel zorgen</i> Noteer kort waarom, wat	<i>Acties na overleg zorgteam</i> <i>Wie doet wat?</i>	<i>Vervolgafspraken</i> <i>Noteren ontwikkelingen</i>

Realiseer je dat veel leerlingen na 2-3 weken school, weer een vertrouwd beeld/gedrag laten zien. Zorg voor een goede overdracht naar de leerkracht volgend schooljaar.

In opdracht van het lerarencollectief zijn tutorials gemaakt over de sociale emotionele impact van de afgelopen periode op de leerlingen. Ook nu de scholen weer open zijn, interessant:

- <https://lerarencollectief.nl/portfolio-item/corona-stress-en-leren-anton-horeweg/>
- <https://lerarencollectief.nl/portfolio-item/sociaal-emotioneel-leren-op-afstand-kees-van-overveld/>

Omgaan met (ontstane) verschillen

De leerlingen waren voor de Coronaperiode één groep, 'Wij van groep 4.....' Natuurlijk wil je dat alle leerlingen zich weer deel voelen uitmaken van de groep. Voor sommige leerlingen zal dit niet een vanzelfsprekendheid zijn. Iets kan ze blokkeren, waardoor het gevoel erbij te horen, er weer als groep samen voor te gaan, niet goed lukt. En dat kost tijd...

- Bespreek het overzicht met leerlingen waar je je zorgen over maakt met het zorgteam en formuleer acties. Houd deze leerlingen extra goed in de gaten en noteer wekelijks de vorderingen. Gaat het beter? Zit er vooruitgang in? Werken de acties, moeten er nieuwe acties ondernomen worden?
- Erken verschillen hierbij tussen leerlingen. Benoem en bespreek dat: het mag!
- Het mondeling delen van de ervaringen over de afgelopen periode is voor sommige leerlingen moeilijk. Zet daarom ook creatieve-, teken- en spelactiviteiten in waardoor óók die leerlingen hun ervaringen kunnen tonen.
- Zet in op groepsactiviteiten, zet coöperatieve werkvormen in gericht op team-en groepsvorming: samen spelen, samen werken, samen dingen doen. En natuurlijk is er verschil tussen onder-, midden- en bovenbouw.
- Aan leerlingen die in kleine groepjes naar school gaan kun je vragen om iets achter te laten op een tafel van een leerling die op dat moment niet aanwezig is. Daardoor krijg je toch het gevoel van verbondenheid, zonder dat ze elkaar zien.

Ouders als partner

- Informeer de ouders wanneer je je zorgen maakt. Vraag ook naar hún ervaringen!
- Bespreek de zorgen en maak afspraken voor verbeteringen, voor een positieve ontwikkeling.
- Houd elkaar op de hoogte, in het belang van het leerling.

Rekenen

De eerste stap bij rekenonderwijs

Naast het gericht zijn op het sociaal-emotioneel welbevinden van de leerlingen is het belangrijk de rekenvaardigheid van leerlingen in beeld te brengen. Er zijn daarvoor verschillende opties:

- A. Je neemt geen toetsen af, je maakt zelf een inschatting wat moet worden aangeboden in aankomende weken.
- B. Je gebruikt de laatst afgenomen methodetoets en/of de laatst afgenomen citotoets (M-versie) als uitgangspunt om beheersing in beeld te brengen en keuzes te maken in het curriculum.
- C. Je neemt een methodetoets of zelfgemaakte toets af wanneer de scholen weer opengaan om te zien wat leerlingen hebben geleerd in de afgelopen weken.

Op basis van de inschatting en mogelijk ondersteund door eventuele toetsanalyses maak je een planning voor de nog resterende weken.

Zorg vooral dat er geen rekenstress/angst ontstaat en heb aandacht voor de rekenbeleving en welbevinden. Laat leerlingen ook zicht houden op de eigen vorderingen. Eventueel bespreek je samen de doelen die de komende periode aan de orde zijn.

Didactische keuzes

Bedenk **wat** je aanbiedt (1) **wanneer** je de leerstof aanbiedt (2) en **hoe** je de leerstof aanbiedt (3).

1. **Wat:** Doorloop de volgende stappen voor je groep:

- a. Wat zijn de doelen voor dit leerjaar?
- b. Bedenk wat de leerlingen al beheersen -> op basis van werk v.d. leerlingen, toetsen, reacties leerlingen, inschatting leerkracht etc.
- c. Welke doelen zijn niet behaald? Selecteer deze doelen.
- d. Welk van deze niet behaalde doelen zijn cruciaal voor dit leerjaar?
- e. Stel aanbod in doelen samen (zie onderstaand voorbeeld of gebruik een blokvoorbereidingsformat).

2. **Wanneer:** Maak een overzichtelijke planning wanneer welk doel aan bod gaat komen tot de laatste schooldag (zie mogelijk voorbeeld hieronder).

Cruciale doelen groep 6	
Voorbeeld: cruciale doelen groep 6 + planning van behandeling. (bron: aangepast naar www.skowf.nl)	
Wat?	Wanneer
Bewerkingen: Optellen en aftrekken tot maximaal 10.000 o Ik kan opgaven met willekeurige getallen op papier uitrekenen (cijfermatig)	11-05-2020
Bewerkingen: Vermenigvuldigen en delen o Ik kan een getal met 1 cijfer met een getal met twee cijfers vermenigvuldigen d.m.v. de Splitsstrategie. ($7 \times 12 = (7 \times 10) + (7 \times 2)$) o Ik kan een kale som splitsen ($48 : 4$ splitsen in $40 : 4$ en $8 : 4$) o Ik kan delen door 10 en 100 bij ronde getallen ($720 : 10$; $9800 : 100$)	12-05-2020 13-05-2020 14-05-2020
Verhoudingen: breuken o Ik herken en benoem veel voorkomende breuken uit het dagelijks leven. o Ik kan een strook verdelen (of cirkel) en ik kan de stukken benoemen als breuk.	15-05-2020 18-05-2020

Bronnen voor het vaststellen van cruciale doelen zijn bijvoorbeeld:

<https://slo.nl/thuisonderwijs/prioriteren-leerdoelen/>

<http://www.skowf.nl/site/wp-content/uploads/2020/04/Extern-gebruik-Minimumdoelen-rekenen-groep-3-8-2.pdf>

<https://nieuwleren.nl/leerlijnen/>

Let op! Dit betreffen leerlijnen die *in een te kopen boek* zijn opgenomen.

Nb. De doelen die in sommige bovenstaande bronnen staan genoemd als cruciaal, hoeven niet per definitie van toepassing te zijn op jouw school/klas. Maak altijd je eigen overwegingen en stel prioriteiten.

3. Hoe: De volgende vraag die je wil beantwoorden is: Hoe geef ik mijn didactiek en planning vorm?

- a) Wat het verschil maakt is of je de methode durft los te laten, en op basis van doelen keuzes durft maken. *Kies bijvoorbeeld maximaal 6 nieuwe rekendoelen en 2 herhalingsdoelen. Zet vooral in op automatiseren en herhalen van basisvaardigheden.*
- b) Op basis van de (zelfgemaakte) toetsen bepaal je welke leerlingen meer instructie en begeleiding nodig hebben. Geef je lessen op het niveau van het leerjaar (klassikaal) en rooster voor deze leerlingen extra tijd en oefening in met als doel om weer aan te sluiten bij de groep.

Tip: Je zou met elkaar kunnen kiezen de CITO toets (E-versie) voor de herfstvakantie af te nemen. Zo heb je toch op termijn een consistent beeld van ontwikkeling van de leerlingen.

Mogelijkheden om te combineren/compacten met andere vakgebieden

Wil je als leerkracht compacten of stof combineren met ander vakken?

- Houd vooral de doorgaande lijn in de gaten (dat er geen hiaten ontstaan door compacten).
- Je kunt als team afspraken maken welke doelen voor de herfstvakantie behaald moeten worden. Het laatste blok van het schooljaar en het eerste blok van het schooljaar bevat vaak extra oefenstof en/of herhaling. Tip: vervang een deel van deze stof voor leerstof op basis van cruciale doelen.

Omgaan met (ontstane) niveaoverschillen

Suggesties voor een effectieve differentiatie

- Ga niet uit van de drie-groepen verdeling. Gebruik observaties/ toetsen om de rekenvaardigheid van leerlingen in beeld te brengen.
- Het is zinvol om (vooral bij sterk-presterende leerlingen) te checken:
 - Kan de leerling de bewerking efficiënt uitrekenen: klopt de berekening en wordt er een efficiënte strategie gebruikt?
 - Zijn de basisbewerkingen voldoende geautomatiseerd / gememoriseerd, en kan de leerling de bewerking vlot uitrekenen?
 - Begrijpt de leerling wat hij aan het doen is? Kan de leerling het onder woorden brengen.

Niveaugroepen? Heterogeen / homogeen?

- Geef de lessen zoals je die gewend bent te geven, met indien nodig meer aandacht voor formatief evalueren, goede instructie en vooral begeleide inoefening. Dit doe je vooral door te observeren welke rekenaanpak leerlingen hanteren en met hen in gesprek te gaan.
- Neem in je weekplanning minstens drie dagen reguliere instructielessen op, en benut de overige twee dagen voor maatwerk op basis van wat de leerlingen nodig hebben.
- Als je de sterk-presterende leerlingen gecheckt hebt, bied ze dan uitdaging zodat zij ook leren.
- Organiseer zowel voor de zwak- als de sterk-presterende leerlingen extra momenten voor instructie in kleine groepen.

Hoe ga je in het bijzonder om met sterke leerlingen?

- Uitgangspunt: Deze leerlingen leren pas als zij instructie en begeleiding nodig hebben bij het maken van opdrachten. Kunnen zij de opdrachten volledig zelfstandig verwerken, dan zijn de opdrachten te makkelijk en worden deze leerlingen niet uit hun comfortzone gehaald.
- Geef deze leerlingen aanvullend aanbod m.b.v. bijvoorbeeld Kien, Rekenrijgers, Kangoeroe, etc. (Zie ook https://slo.nl/publish/pages/14700/tips_thuisonderwijs_rekenen_3_april.pdf).

Ouders als partner

- Ouders kunnen ondersteunen bij de automatisering. Geef daarbij ouders niet alleen aan wat te oefenen maar geef ook duidelijk aan hoe zij dat kunnen doen!
- Laat leerlingen automatiseren op de manier zoals ze dat op school gewend zijn. Vul dit aan met mogelijkheden van bijvoorbeeld:
https://slo.nl/publish/pages/14700/tips_thuisonderwijs_rekenen_3_april.pdf.

Technisch lezen

De eerste stap

Om het onderwijs in technisch lezen weer in de klas op te pakken, is het van belang om de leesvaardigheid van de leerlingen goed in beeld te hebben. Mogelijk heb je de leesvaardigheid goed in beeld doordat je leerlingen de afgelopen tijd met regelmaat hardop hoorde lezen. Wanneer je leerlingen niet (allemaal) geregeld hardop hebt horen lezen, is het van belang om dit op te pakken zodra leerlingen weer op school zijn. Bij (risico)leerlingen waarvan je je afvraagt of zij gestagneerd zijn of zelfs achteruit zijn gegaan, is het aan te raden om dit in kaart te brengen met een methode-onafhankelijke toets, zoals AVI en/of DMT. Zeker in de groepen 3 en 4, waar de technische leesontwikkeling een zeer cruciale plaats inneemt van het lesaanbod, is het aan te raden om een toets te gebruiken waarmee je in beeld kunt brengen of de leerling boven, op of onder het niveau leest dat hoort bij zijn of haar leerjaar en leeftijd (beperk je in groep 3 bij de DMT tot kaart 1 en 2). De toets is niet bedoeld om een stempel als 'leesachterstand' of 'heeft een leesprobleem' aan de leerling te geven, maar om de nieuwe startsituatie in kaart te brengen: zo weet je waar je aan moet werken (welke leesmoelijkheden lastig zijn) en weet je ook of een klein deel van de leerlingen meer begeleiding nodig heeft of een groter deel van de klas: dit is noodzakelijk om te weten omdat je op basis hiervan goede didactische keuzes kunt maken. Verder helpt het bij een goede overdracht.

Ook is het goed om te kijken of leerlingen de afgelopen periode nieuwe leesmoelijkheden aangeleerd hebben gekregen (groep 3 t/m 6) of dat leerlingen vooral hebben gelezen zonder expliciete instructie van nieuwe woordtypen. Bekijk hiervoor de handleiding van je methode, of bekijk het overzicht van de leerlijn in de bijlage. Vanaf 13 mei is de leerlijn ook terug te vinden in het boek [Technisch lezen in doorlopende lijn](#).

Didactische keuzes

Wanneer je de leesvaardigheid van je leerlingen in beeld hebt, kun je een passend aanbod opstellen. In groep 3 gaat meer aandacht uit naar het technisch lezen dan in een groep 6, 7 of 8. Maar in welk leerjaar je ook werkt: het is van belang om te weten of je naast de reguliere lessen vooral groepsbrede extra interventies moet inzetten, of dat een normaal aanbod voldoende is met aanvullende interventies voor risicolezers. Goed kunnen lezen is de basis voor alles: hier moet hoe dan ook, voldoende aandacht naar uitgaan (passend bij de situatie van school en je klas). Leerlingen in groep 3 en 4 hebben een stevige basis nodig om in het volgende leerjaar voldoende geletterd te zijn om opdrachten te begrijpen in hun boeken. Ook in de groepen 5 t/m 8 is geletterdheid enorm belangrijk, maar is vaak al een basis gelegd die maakt dat leerlingen opdrachten zelfstandig kunnen lezen. In groep 3 moet het lezen dan ook topprioriteit krijgen in de weken die het schooljaar nog telt, in hogere groepen is het lezen ook nog van groot belang.

Tips:

- Maak **leeskilometers** met de klas op zowel woord- als tekstniveau;
- Ga **effectief** om met de **lestijd** en las dagelijks 5-10 minuten in voor het onderhoud en de **automatisering** van eerder aangeleerde woordtypen: dit mag een ander moment betreffen dan de leesles zelf, op een moment dat het voor jou schikt in de dagplanning;
- **Onderwijs de leesmoelijkheden** die bij dit leerjaar horen, ook de eventueel overgeslagen leesmoelijkheden: breng in beeld welke doelen je in jouw leerjaar moet onderwijzen (werkzaam in groep 3: onderwijs ten minste t/m kern 10 (VLL-KIM) en t/m thema 11 (Lijn 3), maar probeer zover mogelijk te komen);
- **Geef expliciete instructie** bij nieuwe woordtypen: leer leerlingen hoe bepaalde woorden klinken, worden uitgesproken en gelezen moeten worden;
- Ga bij **instructie** uit van de stappen voorlezen (modellen), samen lezen (in koor) en leerlingen die met elkaar lezen (in duo's): zo leren leerlingen van een rolmodel en oefenen zij begeleid in;

- **Schrap werkboekopdrachten** waarbij het lezen niet de hoofdtak is: zo win je tijd om extra te lezen of om in andere vakgebieden te investeren, passend bij wat je groep nodig heeft;
- **Integreer** het maken van **leeskilometers** met het **sociale aspect**: laat leerlingen dagelijks samen duo-lezen in leesboekjes buiten de methode om (groep 3, 4 en 5) of gebruik naast leesboeken ook zaakvakteksten om het duo-lezen vorm te geven (groep 6, 7 en 8). Denk ook aan dagelijks een **kwartiertje** samen **klassikaal lezen in leerlingenboeken** om zo ook te kunnen praten over boeken;
- Wanneer je andere vakgebieden onderwijst, laat leerlingen **zoveel mogelijk hardop meelezen**: denk aan opdrachten in een taal- of rekenboek, teksten bij begrijpend lezen en teksten bij wereldoriëntatie. Zorg ervoor dat je niet zelf al het werk doet door alles voor te lezen: om (stukken) te modelen is dat goed, maar zorg dat leerlingen ook (hardop) herhaald lezen: in duo's of zelfstandig. Lezen leer je niet door enkel te luisteren, maar vooral door het zelf veel te doen.

Omgaan met (ontstane) niveaoverschillen

Er zullen leerlingen zijn die zich naar verwachting hebben ontwikkeld, maar ook leerlingen die achteruit zijn gegaan. Oorzaken kunnen zijn: thuis hebben zij nauwelijks gelezen, er was weinig steun vanuit huis, of omdat zij instructietijd hebben gemist. Ongeacht de reden, is het van belang om niveaoverschillen in kaart te brengen en effectieve keuzes te maken.

Tips op een rij:

- Wanneer veel leerlingen in de klas extra leesinterventies nodig hebben, kun je beter groepsbreed extra interventies inzetten (extra tijd, instructie en inoefening) dan dat leerlingen om de beurt in kleine groepjes leestijd met de leerkracht krijgen: in dat laatste geval is er minder effectieve leestijd. Lees bijvoorbeeld dagelijks teksten samen **voor, koor en door**;
- Streef ernaar dat risicolezers die niet vooruit zijn gegaan, dagelijks extra momenten lezen onder begeleiding van jou als leerkracht, of vraag anderen om hierbij te helpen: denk aan een onderwijsassistent, RT'er, tutor, etc.;
- Een goede interventie houdt in dat de **nadruk ligt op het lezen**. Samen een werkboek maken of bespreken is minder effectief en draagt niet bij aan het vergroten van de leesvaardigheid;
- Lees zowel op woord- als tekstniveau, in momenten van 10 á 15 minuten verspreid over de week;
- **Pre-teach** teksten van wereldoriënterende vakken door deze vooraf alvast begeleid voor te lezen;
- Laat risicolezers altijd **meelezen** (vinger bij de woorden waar je leest) en vraag om mee te playbacken door hun mond te laten meebewegen. Zo weet je dat zij écht meelezen, in plaats van dat jij veel werk verzet maar leerlingen met hun gedachten elders zijn;
- Denk aan de rol van **bestaande digitale interventies** zoals *Bouw!* in groep 2 en 3 (van der Leij);
- Zet sterke lezers in als **tutor**: zij kunnen samen met een risicolezer teksten lezen die bij de leesles of een ander vakgebied centraal staan.

Benut de beschikbare tijd zo optimaal mogelijk: zet vakinhoudelijk en vakdidactisch effectieve zaken in. Combineer vakken waar mogelijk, wat met lezen goed mogelijk is: lezen kun je de hele dag door.

Ouders als partner

Bedank ouders voor hun inzet de afgelopen tijd. Maak tips voor thuis lezen heel concreet: beschrijf wat de ouder thuis kan oefenen met zijn/haar leerling. Denk aan woordrijen, een oefentekst voor aardrijkskunde die samen wordt ingeoeft, enzovoorts. Vertel ouders hoe zij in korte tijd (10 minuten) effectief kunnen oefenen: voor, koor en zelf lezen. Weeg af of je alle leerlingen thuis laat oefenen/herhalen, of vooral risicolezers. En: stimuleer het vrij lezen!

Verder lezen? Vanaf 13 mei is het boek [Technisch lezen in doorlopende lijn](#) beschikbaar met daarin veel achtergrondinformatie, praktische voorbeelden en veel tips voor in de gehele basisschool (Pica).

Begrijpend lezen

De eerste stap

- Begrijpend luisteren en lezen is een belangrijke vaardigheid voor al het leren. Zorg dat het onderwijs in begrijpend luisteren en lezen zo snel mogelijk weer opgepakt wordt.
- Plan 1 tot 2 momenten per week. Dit kan aan de hand van de methode of met eigen prentenboeken of teksten.
- Toetsen kost veel tijd. Het advies is om geen methode-onafhankelijke toets (zoals Cito of Boom) af te nemen in groep 3 t/m 6. Voor groep 7 kan overwogen worden dit wel te doen i.v.m. het preadvies voor het VO.

Didactische keuzes

Doelen

- Begrijpend luisteren en lezen is een cyclisch proces. In alle groepen komen de doelen steeds weer terug. Bij begrijpend luisteren al luisterend en vanaf groep 3/4 al lezend en worden de teksten steeds moeilijker.
- De volgende onderdelen van begrijpend lezen hebben prioriteit:
 - Algemeen begrip: verhaal navertellen, hoofdgedachte uit de tekst halen en kunnen samenvatten.
 - Woordenschat: betekenis van moeilijke woorden omschrijven door woordleer-strategieën te gebruiken en de betekenis afleiden uit de tekst.
 - Verwijswoorden herleiden naar woorden en/of zinnen in de tekst.
 - Tekststructuur: kennen van de opbouw van verhalen en gedichten, kennen van verschillende tekstkenmerken, structuur van een tekst beschrijven (bijvoorbeeld probleem/oplossing) en weten welke signaalwoorden hierbij horen.
 - Afleidingen: interpreteren van informatie en illustraties.
 - Bedoeling van de schrijver.
- De leerlijn begrijpend lezen (Close Reading) uit het boek *Close Reading. Werken aan dieper tekstbegrip in het basisonderwijs* (van Dalen, van Logchem & Mijs, 2018) vind je als bijlage bij dit document.
- Focus niet alleen op leesstrategieën, maar zet de inhoud van de tekst centraal. Het doel van begrijpend luisteren en lezen is: dieper tekstbegrip bereiken. De vraag die daarbij gesteld moet worden is: "wat wil de schrijver ons vertellen?".
- Bied verschillende soorten teksten aan. In de onderbouw naast verhalende prentenboeken, ook informatieve boeken en gedichten. In de midden- en bovenbouw, naast informatieve teksten, ook gedichten, verhalende en instructieve teksten.

Didactisch handelen en evalueren

- Wees je bewust van het doel van de les. Dit kan een strategie zijn (uit de methode), maar kan ook het zoeken van bewijs zijn op enkele tekstgerichte vragen. Belangrijk is de inhoud van de tekst te laten prevaleren.
- Bedenk welke voorkennis leerlingen nodig hebben en welke voorkennis zij missen. Speel hierop in tijdens je instructie.
- Zorg voor een intensieve instructie en begeleid inoefening:
 - Model hoe leerlingen de strategie, de vraag of de opdracht moeten aanpakken en hoe je als leerkracht aantekeningen maakt in de tekst.
 - Laat leerlingen meedoen tijdens het begeleid inoefenen. Bijvoorbeeld: Jij leest en leerlingen steken hun hand op als ze een verwijswoord zien, of laat leerlingen een antwoord op een wisbordje schrijven.
 - Controleer het begrip van leerlingen gedurende de instructie door middel van het stellen van enkele vragen. Geef leerlingen feedback op hun antwoorden en op het proces: hoe zijn ze aan het antwoord gekomen of welk bewijs hebben ze gevonden in de tekst?

- Zorg voor activerende werkvormen en coöperatief leren.
- Laat leerlingen doelgericht aantekeningen maken in de tekst. Gebruik hiervoor symbolen of kleurtjes. Bijvoorbeeld alles wat te maken heeft met het probleem rood, alles wat te maken heeft met de oplossing groen.
- Om zicht te krijgen op de ontwikkeling van leerlingen met begrijpend luisteren en lezen, kan heel goed gebruik gemaakt worden van formatieve evaluatie. Dit doe je door de leerlingen te observeren tijdens de les, alsook het gemaakte werk van leerlingen te bekijken.
- Observeer tijdens de les welke leerlingen wel of niet op de goede weg zijn het leesdoel te behalen, stuur waar nodig bij.
- Maak keuzes in welke opdrachten, behorende bij de lesmethode, je leerlingen laat maken. Bij de lesmethode Nieuwsbegrip is bijvoorbeeld de strategie-opdracht en het sleutelschema het meest relevant.

Toepassing

- Combineer begrijpend lezen met andere vakken waar teksten gelezen worden, zoals wereldoriënterende vakken, taal en technisch lezen. Op deze manier kunnen de doelen voor begrijpend lezen gecombineerd worden met andere vakken en kan de methode begrijpend lezen compacter aangeboden worden.
- Combineer doelen uit andere taaldomeinen met begrijpend luisteren en lezen. Dit kan bijvoorbeeld in verwerkingsopdrachten zoals een schrijf- of spreekopdracht.
- In groep 3 kan luisterbegrip gecombineerd worden met activiteiten voor aanvankelijk lezen. Bijvoorbeeld het voorlezen van prentenboeken met daaraan verbonden opdrachten en vragen op begripsniveau.

Omgaan met niveauverschillen

- Werk zoveel mogelijk in heterogene groepen. Daag leerlingen uit om te verwoorden wat zij denken. Zwakkere leerlingen zullen hier veel steun aan hebben.
- Houd de sterke leerlingen in de gaten tijdens de begeleide inoefening, wanneer zij het begrijpen kun je ze eerder loslaten en aan de slag laten gaan met verdiepende vragen (Taxonomie Bloom) en opdrachten. Bijvoorbeeld: geef de leerling een andere tekst over hetzelfde onderwerp en laat de informatie uit de twee teksten met elkaar vergelijken, of geef de leerling een schrijfopdracht bij de tekst.
- Pre-teaching: lees de tekst en behandel de moeilijke woordenschat met taalzwakkere leerlingen. Lees de tekst met leerlingen die moeite hebben met technisch lezen.

Taal

Onder taal verstaan we de taaldomeinen taalbeschouwing (in verschillende taalmethoden taalverkennen of kijk op taal genoemd), schrijven (stellen), woordenschat en spreken en luisteren. De handvatten zijn vooral gericht op groep 3 t/m 8. Bij taalbeschouwing wordt in methodes veelal ook de grammatica meegenomen. Bij een methode als Staal is deze leerlijn ondergebracht bij spelling. De taaldomeinen lezen en spellen zijn elders in dit katern beschreven.

De eerste stap

- Wanneer de school weer start is ons advies om voor alle taaldomeinen door te gaan met de leerlijnen in je methode waar je bent gebleven.
- Alleen voor taalbeschouwing kan het nodig zijn om te kijken welke lessen de komende periode nog belangrijk zijn.
- Het kan nodig zijn om lessen in te halen, naar voren te halen of te schrappen en vervolgens een planning te maken voor het aantal weken dat er nog rest.
- Tijdens de lessen krijg je als leerkracht informatie over de ontwikkeling van leerlingen op elk domein. Het is dus niet nodig om leerlingen eerst te toetsen.

Didactische keuzes

De belangrijkste didactische keuzes worden per taaldomein beschreven:

Taalbeschouwing

- Bij taalbeschouwing en grammatica is het van belang dat leerlingen de belangrijkste begrippen kennen passend bij hun jaargroep en ze deze ook kunnen toepassen in een zin. Elke taalmethode heeft op basis van de referentieniveaus en de tussendoelen van de SLO een eigen verdeling gemaakt, waardoor de ene methode soms net iets eerder of later met een begrip begint.
- Bekijk de leerlijn van je methode en kijk welke doelen er in de komende periode tot en met de zomervakantie nog aan bod komen. Bij het maken van keuzes voor het wel of niet doen van lessen kan het schema hieronder behulpzaam zijn.
- Maak op basis van het doel een inschatting hoeveel voorkennis leerlingen nodig hebben. Bijv. kunnen ze het begrip herkennen, maar moeten ze het gaan toepassen, dan is het goed om het herkennen bij de start te herhalen met een wisbordje.
- Besteed aandacht aan het verwoorden van de betekenis van taalkundige begrippen (dat hebben leerlingen thuis niet gedaan).
- Besteed uitgebreid aandacht aan de begeleide inoefening (meer dan de methode aangeeft) om zicht te krijgen op het begrip en het toepassen van leerlingen.
- Zoek mogelijkheden om doelen van taalbeschouwing te koppelen aan een tekst bij technisch/begrijpend lezen (kleur de zelfstandig naamwoorden of de werkwoorden in een tijd en orden deze naar sterk en zwak). Hierdoor kunnen begrippen die volgens de methode niet meer aan bod komen, toch herhaald worden.
- Toets volgens de methode en maak aantekeningen van hiaten, zodat je die bij de overdracht aan je collega kan meegeven.

Woordenschat

- Het woordenschatonderwijs kan weer opgepakt worden zoals voor de schoolsluiting door de lessen uit de taalmethode te geven, de koppeling te leggen met WO-vakken of begrijpend lezen (bijv. Weerwoord bij Nieuwsbegrip).
- Het is belangrijk om woorden te clusteren (m.b.v. een web, een trap, een paraplu of kast), zodat leerlingen weten hoe woorden samenhangen.

- Besteed vooral aandacht aan schooltaalwoorden, ook tijdens andere lessen (woorden als de periode, vergelijken, etc.).
- Het is niet nodig om een methode-onafhankelijke woordenschattoets (zoals Cito) af te nemen (zeker als je dat bij de medio-meting al hebt gedaan). De methode-gebonden toetsen geven je een beeld hoe de woorden die zijn aangeboden binnen zijn gekomen bij leerlingen.

Schrijven

- Laat de lessen schrijven doorgaan in de komende periode. Het is heel goed mogelijk dat leerlingen thuis weinig teksten hebben geschreven.
- Kies voor de schrijfopdrachten uit de taalmethode of voor het opschrijven van ervaringen (iets wat je nog nooit hebt gedaan thuis, vervelen of niet, etc., zie ook de blogs op www.iedereenkanlerenschrijven.nl) of voor een opdracht die gecombineerd wordt met het WO-thema. Het is niet erg als je niet alle schrijflessen van de methode hebt gedaan.
- Laat ze eerst praten, vertel de opdracht, laat een voorbeeldtekst zien en dan pas schrijven.
- Geef leerlingen de tijd om een schrijfopdracht goed uit te voeren. Liever een paar opdrachten minder, dan veel opdrachten waarbij ze alleen schrijven zonder reflectie en revisie. Geef leerlingen de gelegenheid het schrijven van teksten voor te bereiden en met elkaar te reviseren (vanaf groep 4). Laat leerlingen daarbij ook letten op spelling en interpunctie.
- In groep 8 zou je de tijd kunnen benutten om samen een herinneringsboek te schrijven over de herinneringen aan de verschillende groepen, feesten, schoolreisjes en kamp. Een verdere uitwerking vind je in het boek 'Weten waar de woorden zijn' van Mariet Lems (2013).
- Schrijf zaken die je opvallen t.a.v. de schrijfvaardigheid van (bepaalde) leerlingen op in het LOVS.

Spreken en luisteren

- Laat de lessen spreken en luisteren doorgaan in de komende periode. Leerlingen hebben weinig mogelijkheden gehad om met klasgenootjes te praten (en de daarbij behorende gespreksregels te oefenen).
- Blijf de doelen van de leerlijn in de taalmethode vasthouden, maar neem wel de vrijheid om de onderwerpen aan te passen. Zo zijn er mogelijkheden om deze te koppelen aan de ervaringen thuis, groepsvorming of een WO-thema dat aanspreekt. Mogelijk bieden opdrachten ook openingen om leerlingen samen te laten presenteren.
- Schrijf zaken die je opvallen t.a.v. de spreek- en luistervaardigheid van (bepaalde) leerlingen op in het LOVS.

Omgaan met (ontstane) verschillen

Taalbeschouwing

- Geef risico-leerlingen verlengde instructie. Laat ze veel verwoorden wat ze aan het doen zijn en vooral handelend bezig zijn (bijv. zinnen ontleden door zinsdelen op strookjes te zetten en daarmee te schuiven).
- Als de begeleide inoefening voor sterke leerlingen te lang duurt, omdat ze het al doorhebben, laat ze alvast beginnen met de verwerking.
- Wanneer het pluswerk van de methode ingezet wordt, is het belangrijk om te checken of leerlingen de taalkundige begrippen wel echt (her)kennen of toepassen, ook al doen ze meer zelfstandig of samen.

Woordenschat

- De verschillen tussen leerlingen zijn bij woordenschat altijd al groot. Gebruik vooral veel coöperatieve werkvormen zodat leerlingen van elkaar leren. Er kan wel gedifferentieerd worden in het niveau en de hoeveelheid verwerking.

Schrijven en spreken en luisteren

- De noodzaak om te differentiëren is bij deze domeinen op dit moment minder aanwezig. Vaak zorgt een schrijfpodracht al voor de nodige differentiatie en verdieping.

Ouders als partners

- Stimuleer leerlingen om te blijven lezen en ouders om veel te blijven voorlezen voor de woordenschatontwikkeling.
- Woordenschatpelletjes als woordenbingo, uitbeeld of 30-seconden spel kunnen ingezet worden om woorden thuis te herhalen.

In het schema zijn belangrijke taalkundige begrippen verwerkt die aan bod komen tijdens de lessen taalbeschouwing, de lessen grammatica of ter voorbereiding op de lessen werkwoordspelling. De begrippen die bij een lagere groep zijn, worden ook als bekend verondersteld in de hogere groepen. Het gaat bij de begrippen steeds om het kunnen herkennen en kunnen uitleggen van het begrip en het kunnen toepassen in een zin. In sommige methoden beginnen ze al eerder met bepaalde begrippen (zoals bijv. bij Taal Actief 4 het vinden van het onderwerp al in groep 5 wordt aangeboden en in dit schema in groep 6 wordt benoemd)³.

Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
Betekenis van woord en zin	Zelfstandig naamwoord	Bijvoeglijk naamwoord	Onderwerp	Voor- en achtervoegsels	Synoniem
Met losse woorden een zin maken	Lidwoord	Voorzetsels	Persoonsvorm (manieren om hem te vinden)	Stoffelijk bijvoeglijk naamwoord	Context
	Werkwoord	Van 2 zinnen, 1 zin maken met verbindings-/voegwoord	Lijdend voorwerp	Hoofd- en bijzin	Lijdende en bedrijvende vorm van een zin
	Samenstelling	Vraagzin	Gezegde	Werkwoordelijk gezegde	Zin in vragende vorm zetten
	Verkleinwoord	Leestekens: " "	1 ^e , 2 ^e en 3 ^e persoon	Sterke en zwakke werkwoorden en deze kunnen vervoegen (stam, hele werkwoord, infinitief) en bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord	Leestekens: ;
	Enkelvoud, meervoud		Tegenwoordige en verleden tijd vinden	Voltooide en onvoltooide tijd	
	Leestekens: . , ! ? en hoofdlettergebruik		Spreekwoord /gezegde Letterlijk/figuurlijk	Leestekens: afbreken van een zin	
			Leestekens: :		

³ Bij de totstandkoming van het schema is gebruik gemaakt van de referentieniveaus (niveaubeschrijvingen taalverzorging), de NTC-leerlijn Domeinoverzicht Begrippen en Taalverzorging van stichting NOB, de leerlijnbeschrijving van het NieuwLeren (Basisconsult-NieuwLeren, 2020).

Spelling

De eerste stap

- Na de heropening van de school is het zinvol een dictee af te nemen bij alle leerlingen van je groep om een startsituatie te bepalen. Zorg voor een controledictee waarin alle spellingcategorieën van de afgelopen periode, die leerlingen thuis hebben geoefend, in zijn opgenomen. Dat kan een controledictee zijn uit de spellingmethode of maak zelf een dictee. Maak op basis van de resultaten een lijstje om te weten welke categorieën worden beheerst en welke categorieën nog herhaling vragen voor de hele groep en kijk ook welke categorieën specifiek lastig zijn voor de zwakke spellers. Wil je van een leerling echt weten wat de leerling beheerst dan kan je het best het PI-dictee gebruiken (deze is wel arbeidsintensief).
- Cruciaal bij het leren van de spelling is te zorgen voor herhaling en oefening van de leerdoelen. Op basis van de resultaten van het dictee en de spellingcategorieën die nog moeten worden aangeboden maak je een nieuwe planning. Leg de leerlijn tot de zomervakantie naast de categorieën die zeker nog herhaald moeten worden en verdeel de herhaalcategorieën over de weken die je nog rest. In principe is ons advies dat je voor spelling door kan gaan met de leerlijn waar je bent gebleven (na het thuisonderwijs). Maar het kan nodig zijn dat je lessen schrappt, naar voren haalt of herhaalt.
- De Cito spellingtoets neem je aan het einde van het schooljaar af om te weten welke spellingcategorieën beheerst worden door de leerlingen en welke in het komende schooljaar nog aandacht vragen. Deze kunnen worden meegenomen in de overdracht.

Didactische keuzes

- Bij spelling gaat het erom dat leerlingen de klanken die ze horen omzetten in een geschreven woord. Elke spellingmethode heeft op basis van de referentieniveaus en de tussendoelen van de SLO een eigen verdeling van de categorieën gemaakt, waardoor de ene methode soms net iets eerder of later met een categorie begint.
- Bekijk de leerlijn van je methode en kijk welke spellingcategorieën er in de komende periode tot en met de zomervakantie nog aan bod komen. Welke categorieën zijn nieuw in je jaargroep en welke categorieën heb je al aangeboden en worden in de volgende jaargroep nog herhaald? Bied de lessen met de nieuwe categorieën aan en verwerk de herhalingslessen in de 5-woordendictées waarin categorieën worden herhaald. Heb je geen leerlijn in je methode dan kan je op basis van de leerlijn van de SLO bepalen welke categorieën belangrijk zijn. Zij hebben per twee jaargroepen de categorieën aangegeven. Het document leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging is beschreven op de site van de SLO en te downloaden: <https://slo.nl/@4337/leerstoflijnen-1/>. Een andere mogelijkheid is om de getoetste categorieën uit de Cito spellingtoets als leidraad te nemen voor de verdeling van de categorieën over de jaargroepen.
- Voor het leren van de juiste spelling van woorden is veel uitleg en oefening nodig. Leg het doel van de les uit: het herkennen en toepassen van een nieuwe categorie en/of het herhalen en oefenen van eerder geleerde categoriewoorden. Formuleer het doel zo concreet mogelijk, bijv. ik kan woorden met de -ig aan het einde goed schrijven, b.v. grappig. (ik hoor ug, ik schrijf ig).
- Volg bij de instructie een aantal stappen: ik luister naar een woord, ik verdeel het woord in klanken of klankgroepen en bedenk wat moeilijk is in het woord en hoe ik dat kan oplossen. Ik bedenk welke categorie(ën) in het woord voorkom(t)en. Ik schrijf het woord (op het digibord). Na

het woord opgeschreven te hebben controleer ik het woord. Als leerkracht doe je dit hardop voor en gebruik je hiervoor het bord en de benodigde instructiefilmpjes die de methode biedt.

- Besteed uitgebreid aandacht aan de begeleide inoefening (meer dan de methode aangeeft) om zicht te krijgen op het begrip en het toepassen van leerlingen (wisbordje).
- Geef dagelijks een 5-woordendictee. Gebruik de informatie uit het startdictee om te weten welke categorieën zeker moeten worden herhaald. Kies zelf 5 woorden, bij voorkeur niet uit het woordpakket van de methode. Schrijf voor de nabespreking de woorden op het bord en laat leerlingen uitleggen wat er moeilijk is aan het woord, zodat ze de regels veel hardop verwoorden.
- Een 5-woordendictee kan ook gedaan worden om de werkwoordspelling te oefenen.
- Leerlingen kunnen elkaar ook dictees geven en elkaar coachen (dictweetje).
- Kies eerder voor een extra dictee dan voor het inzetten van werkbladen, omdat leerlingen dan bewuster de woorden opschrijven.
- Leerlingen kunnen spelling toepassen tijdens het schrijven van een tekst. Leer leerlingen daarbij hun tekst te checken op spelling. Het spellen wordt zo functioneel voor de leerlingen. Zij gebruiken dan de geleerde spelling en ontwikkelen hun spellingbewustzijn. De aangeleerde categorieën van de week kunnen centraal staan.

Omgaan met (ontstane) verschillen

- Zwakke spellers hebben veel meer ondersteuning en feedback nodig en dat kan door verlengde instructie. Veelal heeft het te maken met een niet voldoende ontwikkeld fonemisch bewustzijn. Soms spreken de leerlingen de woorden niet goed uit of zij kennen de woorden niet, waardoor ze de woorden niet goed uit kunnen spreken. Leer deze leerlingen allereerst de woorden goed na te zeggen en te verklanken. Daarna wordt of worden de categorie(ën) benoemd en de regel toegepast. Dyslectische leerlingen hebben baat bij dezelfde spellingregels (zelfde methode) als de groep, ook al vindt de extra hulp buiten de klas plaats. Dit voorkomt cognitieve verwarring. Geef steeds feedback op de oplossingsmethode van de leerlingen en geef complimenten als leerlingen de juiste oplossingsmethode gebruiken (Welke manier heb je gebruikt, hoe heb je het woord in klankgroepen verdeeld?).
- Als de begeleide inoefening voor sterke leerlingen te lang duurt, omdat ze het doorhebben, laat ze alvast beginnen met de verwerking. Deze leerlingen kan je ook in een tijdschrift of boek op zoek laten gaan naar woorden met de categorie die aan bod is. Of ze maken met een aantal woorden van de categorie een eigen verhaal of een andere tekst.

Het jonge kind

De eerste stap

Geef leerlingen de ruimte hun verhaal te vertellen en neem de tijd de leerlingen weer te ZIEN.

Observeer de leerling en kijk naar de fase van ontwikkeling waarin de leerling zit:

<ul style="list-style-type: none"> • In welke situatie heeft de leerling thuis verkeerd? • Hoe gaat het met hem/haar? • Hoe gaat het met de overige familie zoals papa, mama, zussen, broers en opa en oma? • Wat leeft er nu bij ze? Waar maken de leerlingen zich nu druk om? • Waar zijn ze mee bezig in hun hoofd? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vertel dat je blij bent dat de leerlingen weer op school zijn. Vier dit met de leerlingen. Iedereen moet even wennen, dat mag en we gaan er samen weer voor. • Laat leerlingen ook weten dat het een hele rare tijd is (geweest), • Vertel ook over je eigen ervaringen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Observaties tijdens het online-lesgeven hebben je de afgelopen periode al veel informatie gegeven over wat de leerling heeft kunnen doen. • Als je prioriteiten moet stellen in tijd, doe dit dan in ieder geval voor de groep 2 leerlingen. Je wilt in beeld krijgen aan welke doelen je nog extra aandacht moet geven in de periode tot de overgang naar groep 3. • Mocht het beeld lastig te vormen zijn, gebruik de startperiode dan om spelenderwijs in hoeken en in kringen door middel van observatie te kijken: <ul style="list-style-type: none"> ○ Bij wie zie je ontwikkeling, bij wie zie je weinig ontwikkeling? ○ Zijn er nog doelen waar (extra) aan gewerkt moet worden? Bied deze doelen spelenderwijs, maar gericht aan door begeleid spel of via spelscripts in de hoeken of in kleine kringen. Observeer door mee te spelen of door evaluatiegesprekjes te houden, om na te gaan of ze de doelen bereikt hebben. 	<ul style="list-style-type: none"> • Welke volgende stap in zijn ontwikkeling (zone van de naaste ontwikkeling) is nu aan de orde? • Hoe kun jij de ontwikkeling verder stimuleren? • Begeleid niet alle leerlingen intensief op één dag, zodat je steeds van groepje naar groepje werkt, maar kies voor structuur in je aanbod. Bijvoorbeeld: één dag voor de slimme kleuter, één dag voor de basisgroep en één dag voor de kleuters die meer zorg nodig hebben.
---	--	---	--

Nu de leerlingen in meer of mindere mate weer naar school gaan, blijft het contact met ouders belangrijk. Bespreek voor of tijdens de start van de school met ouders welke ervaringen thuis van belang zijn voor het welbevinden van het leerling, ook op school.

Gesprekken met leerlingen

Wees je ervan bewust dat aandacht voor gesprek niet alleen in de (grote/ kleine) kring moet gebeuren, maar ook heel goed geïntegreerd kan worden tijdens het spelen/werken:

- Denk aan gedifferentieerde groepen. Leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong zullen andere onderwerpen noemen en behoefte hebben aan een ander soort gesprek.
- Er zijn ook leerlingen die het naar school gaan zien als een kans om in een andere wereld te verkeren. Zij willen vaak juist helemaal niet praten, maar even doen alsof er niets bijzonders aan de hand is; “laten we weer gewoon doen”. Spelen en werken met vriendjes en even vergeten wat er om hen heen gebeurt.
- Houd niet te lange kringgesprekken. Er zijn ook leerlingen, die willen bewegen, muziek maken, tekenen, knutselen en spelen en op deze manier hun ervaringen verwerken. Ouders kunnen daarbij een nuttige informatiebron zijn.

Oud en nieuw in de klas

Naast het verwerken van de periode thuis, is het belangrijk om de bestaande regels en routines in de groep aandacht te geven:

- Hoe werkt het ook al weer op school? Het bespreken/herhalen van de vaste regels en routines in de groep bieden houvast en structuur, die de leerlingen weer zullen herkennen.
- Laat leerlingen elkaar helpen (bv als maatjes) om zo snel mogelijk weer het vertrouwde houvast van de schoolse situatie te ervaren.
- Leer de leerlingen ook nieuwe routines, die nodig zijn in de groep in het kader van het Coronavirus; als handen wassen, plaats waar tassen en eigen materialen opgeruimd worden, looproutes door het lokaal en de school, het wegbrengen en ophalen door ouders, etc.

Tip: Je kunt dit doen door stappenplannen en afbeeldingen en foto's aan te bieden en deze samen te bespreken en met de leerlingen een goede plek in het lokaal te bedenken om deze op te hangen.

Thematisch spelen en werken

In de eerste periode als leerlingen weer naar school komen is het goed om samen met leerlingen na te denken over een thema in de groep en het inrichten van de hoeken:

Welke attributen zijn passend bij de nieuwe werkelijkheid van de leerlingen?

Denk samen met de leerlingen na of je een thema kiest dat past bij het verwerken van de ervaringen of dat leerlingen juist behoefte hebben om met een heel ander uitdagend thema bezig te zijn. Introduceer en bedenk samen met de leerlingen op speelse wijze nieuwe materialen als poetsdoekjes en zeppompjes, computers en mobiele telefoons.

Didactische keuzes

1. Op momenten is het goed om in de heterogene groep 1 en 2 gericht aandacht te besteden aan het aanbieden van passende doelen voor de diverse niveaus en leerlingen in kleine groepjes of kringen te begeleiden. Leerlingen leren veel van en met elkaar. Aan de andere kant biedt het op eigen niveau kunnen werken en denken óók veel kansen voor leerlingen.
2. Zorg vooral voor spelaanbod. Kies voor functioneel aanbod in de hoeken zoals bijvoorbeeld het toevoegen van geld, pen en papier, kookboeken en tijdschriften in de huishoek of de winkel. Denk

ook eens aan het verstoppen van letters of cijfers tijdens het buiten spelen of in het gymlokaal. Werk daarnaast met begeleid en gestuurd spel, waarbij je via meespelen en/of spelscripts samen met de leerlingen diverse rollen in het spel verkent/ oefent. Je lokt diverse spelsituaties uit en ontwikkelt doelgericht spelen. Dit biedt eveneens de mogelijkheid om te observeren.

3. Buitenspelen is een kans om de diverse ontwikkelingsgebieden voor leerlingen te combineren. Spelen met zand- en water biedt kansen om te bouwen, begrippen aan te bieden en motorisch vaardig te worden. Buitenspelen biedt ook kansen om natuur en techniek te ontdekken.

Leerlingen op niveau en de overgang naar groep 3

Voor Leerlingen, die volgend jaar naar groep 3 gaan is het goed om spelend te werken aan de cruciale doelen voor de taal- reken-, motorische en sociaal-emotionele ontwikkeling op basis van hun onderwijsbehoeften.

- Investeer samen met de groep 3 leerkracht(en) in een soepele overgang richting groep 3, die wellicht anders dan andere jaren een expliciet en compact maar doelgericht leerstofaanbod voor taal/lezen, schrijven en rekenen zal vragen. Besteed bij de start van het schooljaar in groep 3 bij het aanvankelijk lezen naast inzicht in de letterkennis vooral aan activiteiten voor fonemisch bewustzijn naast het reguliere methode-aanbod.
- Denk hierbij ook aan de leerlingen, die een ontwikkelingsvoorsprong hebben. “Zij komen er vanzelf wel” geldt ook in deze situatie NIET.
- Start voor leerlingen, die extra ondersteuning nodig hebben deze ook direct weer op. Denk hierbij aan zaken als logopedie of motorische fysio.

In de onderbouw wordt over het algemeen veelal met een beredeneerd aanbod vanuit de aanbodsdoelen gewerkt. Sluit zoveel mogelijk aan bij je eigen leerlingvolgsysteem, alle leerlingvolgsystemen werken met tussendoelen. Het SLO heeft de aanbodsdoelen voor eind groep 2 beschreven.

- Niet alles kan, maak keuzes, en leg de lat (deze keer) niet zo hoog.
- Voor een focus op de leerlingen die naar groep 3 gaan: Welke doelen zijn nu nog belangrijk?
- Zorg voor goede overdracht naar de leerkracht van groep 3. Denk hierbij ook aan het welbevinden van de leerlingen.
- Bedenk ook dat begin groep 3 veel herhaald wordt van de leerstof eind groep 2.

Besteed aandacht aan de taal-leesontwikkeling. Bij scholen, die in groep 3 min of meer klassikaal starten met het leesproces is het belangrijk dat de leerlingen in groep 3 het leesproces in voldoende mate kunnen oppakken. Denk hierbij aan specifieke aandacht voor fonemisch bewustzijn met name de volgende onderdelen: auditieve analyse en synthese en het manipuleren van klanken (klankbewustzijn). Daarnaast kan letterkennis geoefend worden. Het programma Bouw! kan in combinatie met thuisonderwijs ingezet worden voor risicoleerlingen.

<https://komenskypost.nl/?p=5678>

Voor de rekenontwikkeling kunnen ook peilingsspelletjes ingezet worden om te kijken waar het leerling is in de rekenontwikkeling. Als leerlingen vanaf groep 3 klassikaal in de rekenmethode gaan werken, dan kunnen de peilingsspelletjes voor de groep 2 leerlingen ook gebruikt worden om te zien welke leerlingen nog extra aandacht nodig hebben.

Voor meer informatie: <https://slo.nl/thema/meer/jonge-leerling/doelen-jonge-leerling/rekenen/>

Bijlage: De leerlijn technisch lezen

Niveau	AVI	Leerstofaanbod	top	basis	intensief	zeer - intensief
Niveau 3	M3	<ul style="list-style-type: none"> • eenlettergrepige klankzuivere woorden: <ul style="list-style-type: none"> ○ mk: zee ○ km: ik, op, en ○ mkm: maan, vis, rook, bos 				
		<ul style="list-style-type: none"> • enkele eenlettergrepige niet-klankzuivere woorden: <ul style="list-style-type: none"> ○ mk: de, we, je 				
		Tekstkenmerken van M3: <ul style="list-style-type: none"> • zinslengte: minder dan 6 woorden per zin • korte zinnen, één zin per regel • geen samengestelde zinnen • geen hoofdletters 				
	M3 extra	<ul style="list-style-type: none"> • eenlettergrepige woorden met de volgende tekens en klanken: <ul style="list-style-type: none"> ○ mkm-woorden met tweete klanken: geit, neus ○ woorden beginnend met sch-: schep ○ woorden eindigend op -ng: ring, bang ○ mkmm en mmkm-woorden: stoel, werk, kast (mogen met mate gebruikt worden) ○ derde persoons-t: kamt, loopt, kiest ○ eenlettergrepige woorden eindigend op -eer, -eur en -oor (mogen voorkomen) 				
	E3	Tekstkenmerken: <ul style="list-style-type: none"> • zinslengte: ongeveer 6 woorden per zin • korte zinnen, één zin per regel • nevenschikkende samengestelde zinnen betekenisvol verdeeld over twee regels, mogen voorkomen • geen hoofdletters 				
		<ul style="list-style-type: none"> • eenlettergrepige woorden: <ul style="list-style-type: none"> ○ mk-woorden eindigend op open lettergreep: ja, zo, nu ○ mmmkm, mkmmm: straal, barst ○ mmkmm: kwast, sterk ○ woorden eindigend op -dt, -nk: houdt, bank ○ woorden eindigend op -b, -d: web, rood ○ woorden eindigend op -ch, -cht: ach, licht ○ woorden eindigend op -ooi, -aai, -oei: hooi, zaai, roei, strooi, kraai, sproei ○ woorden eindigend op -eeuw, -uw, -ieuw: leeuw, duw, nieuw ○ woorden eindigend op -eer of -oor of -eur: veer, boor, deur 				

Niveau	AVI	Leerstofaanbod	top	basis	intensief	zeer - intensief
Niveau 3	E3	<ul style="list-style-type: none"> • tweelettergrepige woorden: <ul style="list-style-type: none"> o veelvoorkomende woorden met voorvoegsel be-, ge-, ver-, gevolgd door mkm: bedoel, gevoel, vertel, verhaal (niet begrijpt, geen andere woorden met een stomme e vooraan, zoals meneer of mevrouw) o klankzuivere tweelettergrepige woorden met één of twee medeklinkers in het midden en een stomme e in de tweede lettergreep: binnen, buiten, beesten, rommel, ridder, pesten, werken, vissen o klankzuivere tweelettergrepige woorden met een mm-cluster vooraan: sluiten, stekker, schoenen o tweelettergrepige werkwoorden met open lettergreep en in tweede lettergreep een stomme e: lopen, slapen (dus niet: helaas, nodig, jawel) o tweelettergrepige woorden, mkm of mmkm verbogen met stomme e aan het eind: witte, rode, grote, blote o korte woorden die samengesteld zijn uit twee zelfstandig naamwoorden: voetbal, stoelpoot, zakmes (niet: uitkomst, toestaan, glimlacht) o verkleinwoorden van mkm-, mkmm- en mmkm-woorden : huisje, elfje, stoeltje, bordje (niet schriftje, zachtjes) 				
		Tekstkenmerken E3: <ul style="list-style-type: none"> • zinslengte: ongeveer 7 woorden per zin • korte zinnen, één zin per regel • nevenschikkende samengestelde zinnen betekenisvol verdeeld over twee regels mogen voorkomen • hoofdletters mogen voorkomen 				
Niveau 4	M4	<ul style="list-style-type: none"> • eenlettergrepige woorden: <ul style="list-style-type: none"> o woorden beginnend met th-: thuis, thee o plus de volgende tweelettergrepige woorden: o tweelettergrepige woorden met stomme e in eerste lettergreep, anders dan ge-, be- en ver-: mezelf o tweelettergrepige onvoltooid tegenwoordige deelwoorden: wagens, gevend, gietend, zuchtend o woorden eindigend op -ig, -ik, -ing: prachtig, punnik, ketting o woorden met -aai-, -ooi-, -oei- : maaien, strooien, koeien o woorden met -i - uitgesproken als -ie-: sigaar, minuut 				
		<ul style="list-style-type: none"> • drielettergrepige woorden zonder leesmoelijkheden 				
		<ul style="list-style-type: none"> • de volgende drielettergrepige woorden: <ul style="list-style-type: none"> o woorden eindigend op -ig, -lijk, -ing: duizelig, duidelijk, wandeling o woorden eindigend op -eren, -elen, -enen: leerlingen, wandelen, tekenen o verkleinwoorden eindigend op -erretje, -ennette: sterretje, pennetje o eenvoudige samenstellingen: appelflap, schoenendoos 				

Niveau	AVI	Leerstofaanbod	top	basis	intensief	zeer – intensief
	M4	Tekstkenmerken M4: <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: ongeveer 8 woorden per zin samengestelde zinnen (nevenschikkend en onderschikkend) mogen voorkomen zinnen mogen, betekenisvol afgebroken, doorlopen op de volgende regel iedere nieuwe zin begint op een nieuwe regel 				
		<ul style="list-style-type: none"> drie- en meerlettergrepige woorden: <ul style="list-style-type: none"> meerlettergrepige woorden met (maar niet eindigend op) open lettergreep: avonturen, namelijk, opeten, overgeven, misdadiger eenvoudige meerlettergrepige woorden: leerlingachtig woorden eindigend op -tie uitgesproken als -tsie: vakantie, politie leenwoorden: <ul style="list-style-type: none"> hoogfrequente leenwoorden: jam, chips, sorry, computer 				
	E4	Tekstkenmerken E4 <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: ongeveer 9 woorden gemiddeld per zin een nieuwe zin hoeft niet meer te beginnen op een nieuwe regel 				
		<ul style="list-style-type: none"> alle drie- en meerlettergrepige woorden zonder leesmoeilijkheden pus de volgende drielettergrepige woorden: <ul style="list-style-type: none"> woorden eindigend op open lettergreep: domino, piano woorden met -i- uitgesproken als -ie-: indiaan, liniaal, kapitein, violen woorden met -y-: pyjama, dynamo woorden met -c - uitgesproken als -k-: club, directeur, seconde woorden met -c - uitgesproken als -s-: citroen, centimeter, lucifer woorden met een -x -: taxi, mixer woorden met 's: 's avonds, pagina's 	o	o	o	o
Niveau 5	M5	Tekstkenmerken M5 <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: ongeveer 10 woorden gemiddeld per zin samengestelde zinnen mogen voorkomen 				
		<ul style="list-style-type: none"> alle drie- en meerlettergrepige woorden zonder leesmoeilijkheden pus de volgende drielettergrepige woorden: <ul style="list-style-type: none"> woorden beginnend met ch - uitgesproken als sj-: chocolade, chauffeur woorden eindigend op –ge uitgesproken als -zje: horloge, garage, bandage woorden eindigend op -isch: fantastisch woorden met -eau- uitgesproken als -oo-: bureau samengestelde woorden: politieauto, fotoalbum, vakantiealbum 				
	E5	Tekstkenmerken E5: <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: ongeveer 10 à 11 woorden gemiddeld per zin 				

Niveau	AVI	Leerstofaanbod	top	basis	intensief	zeer – intensief
Niveau 6	M6	<ul style="list-style-type: none"> drie- en meerlettergrepige woorden met leesmoelijkheden mogen voorkomen: <ul style="list-style-type: none"> woorden eindigend op -ele: dubbele woorden eindigend op -eaal, -ueel, -ieel: ideaal, punctueel, financieel woorden met -air: militair, meubilair woorden met een trema: drieën, ruïne, knieën, geërgerd, financiële woorden met -ou- uitgesproken als -oe- : douche, douane laagfrequente leenwoorden: e-mail, ambulance, trottoir, cacao 				
		Tekstkenmerken M6: <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: ongeveer 11 woorden gemiddeld per zin 				
	E6	Tekstkenmerken E6: <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: ongeveer 11 à 12 woorden gemiddeld per zin 				
Niveau 7	M7	Tekstkenmerken M7: <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: ongeveer 12 à 13 woorden gemiddeld per zin 				
	E7	Tekstkenmerken E7: <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: ongeveer 13 à 14 woorden gemiddeld per zin 				
Niveau 8	Plus	Tekstkenmerken M8: <ul style="list-style-type: none"> zinslengte: meer dan 14 woorden gemiddeld per zin 				

Eduniek, leesverbetertraject

Bijlage: Leerlijn Close Reading

Groep 1/2		Groep 3/4		
Wat zegt de tekst?				
	verhalend	informatief	verhalend	informatief
Algemeen begrip	Met ondersteuning: Verhalen navertellen: Begin, midden en eind. Wie, wat, waar.	Met ondersteuning: Herkennen de hoofdgedachte en de meest belangrijke elementen en kunnen deze navertellen. Herkennen inleiding, kern en slot.	Verhalen navertellen (ook fabels en volksverhalen): Begrijpen de hoofdgedachte, moraal of boodschap. Verhaal samenvatten door kernwoorden te onderstrepen en/of schema in te vullen.	Herkennen de hoofdgedachte uit een tekst met meerdere alinea's. Herkennen hoofdgedachte per alinea. Verhaal samenvatten door kernwoorden te onderstrepen en/of schema in te vullen.

Groep 1/2		Groep 3/4		
Hoe wordt het in de tekst gezegd?				
	verhalend	informatief	verhalend	informatief
Belangrijke details (letterlijk in de tekst)	Met ondersteuning: Vragen stellen en beantwoorden over de belangrijke details: wie, wat, waar, wanneer, hoe en waarom. Beschrijven wat het probleem en de oplossing is.	Met ondersteuning: Vragen stellen en beantwoorden over de belangrijke details. Herkennen de relatie tussen twee personen, gebeurtenissen of ideeën. Kunnen twee delen van de tekst met elkaar vergelijken (schema's).	Vragen stellen en beantwoorden over de belangrijke details: wie, wat, waar, wanneer hoe en waarom. Beschrijven wat het probleem en de oplossing is.	Vragen stellen en beantwoorden over de belangrijke details: wie, wat, waar, wanneer, hoe en waarom. Herkennen van de relatie tussen personen, gebeurtenissen of ideeën. Vergelijken delen van informatie uit een tekst met elkaar.

Groep 5/6		Groep 7/8	
verhalend	informatief	verhalend	informatief
Verhalen navertellen: Herkennen de hoofdgedachte, het thema, de moraal of boodschap op grond van belangrijke details in de tekst. Verhaal samenvatten door kernwoorden te onderstrepen en/of schema te gebruiken.	Herkennen de hoofdgedachte en kunnen vertellen hoe een aantal belangrijke details samenhangen met de hoofdgedachte. Tekst samenvatten door kernwoorden te onderstrepen en/of schema te gebruiken.	Herkennen de hoofdgedachte, het thema moraal of boodschap op grond van belangrijke details in de tekst. Leggen uit hoe karakters met problemen omgaan. Kunnen vanuit kernwoorden een samenhangende samenvatting maken, waarin verbanden duidelijk zijn. Zelf maken van een schema dat past bij de tekst.	Herkennen twee of meer hoofdgedachtes. Kunnen uitleggen hoe belangrijke details samenhangen met de hoofdgedachte. Kunnen vanuit kernwoorden een samenhangende samenvatting maken, waarin verbanden duidelijk zijn. Zelf maken van een schema dat past bij de tekst.

Groep 5/6		Groep 7/8	
verhalend	informatief	verhalend	informatief
<p>Precies beschrijven van hoofdfiguren (karakter, beweegredenen, gevoelens, acties).</p> <p>Uitleggen van actie en reactie in het verhaal (oorzaak, gevolg, probleem, oplossing).</p> <p>Kunnen voorbeelden en details uit de tekst gebruiken (bewijzen) om uit te leggen wat er in de tekst gezegd wordt.</p>	<p>Uitleggen van gebeurtenissen, procedures, ideeën of concepten.</p> <p>Vertellen wat er gebeurt en waarom gebaseerd op specifieke informatie uit de tekst.</p> <p>Kunnen voorbeelden en details uit de tekst gebruiken (bewijzen) om uit te leggen wat er in de tekst gezegd wordt.</p>	<p>Twee of meer karakters, gebeurtenissen of contexten binnen een tekst met elkaar vergelijken. Vertellen hoe de interactie tussen de karakters onderling verloopt.</p> <p>Citaten uit de tekst gebruiken om duidelijk te maken wat er in de tekst gezegd wordt.</p> <p>De verhaalstappen eruit halen en aangeven hoe de karakters reageren op veranderingen in het verhaal.</p>	<p>In detail aangeven hoe een idee, gebeurtenis wordt geïntroduceerd en welke voorbeelden hiervoor gebruikt worden.</p> <p>Uitleggen van de relatie of interactie tussen twee of meer figuren, gebeurtenissen, ideeën of concepten.</p> <p>Citaten uit de tekst gebruiken om duidelijk te maken wat er in de tekst gezegd wordt.</p>

Groep 1/2		Groep 3/4		
Hoe wordt het in de tekst gezegd? (vervolg)				
	verhalend	informatief	verhalend	informatief
Woordenschat	De betekenis van moeilijke woorden omschrijven.	Met ondersteuning: de betekenis van moeilijke woorden omschrijven door woordleerstrategieën te gebruiken.	Beschrijven hoe woorden en zinnen zorgen voor ritme en betekenis in een verhaal, lied of gedicht.	De betekenis van woorden en zinnen uit de tekst halen door woordleerstrategieën te gebruiken.
Omgaan met verwijswaarden	n.v.t.		Den verwijswaard herleiden naar het juiste woord (persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden).	
Tekststructuur	Herkennen van verschillende soorten verhalen.	Kunnen vinden van de voor- en achterkant van een boek en de titelpagina.	Herkennen van de verhaalstappen in een verhaal.	Kennen van verschillende tekstkenmerken (kopjes, tabellen, schema's, picto's, enzovoort) en deze gebruiken om de belangrijke informatie in een tekst te vinden.
Vertelperspectief	Met ondersteuning de naam van de schrijver en illustrator benoemen en hun rol beschrijven. Aangeven wie het verhaal vertelt.		Aangeven wie het verhaal vertelt op verschillende momenten in de tekst of in dialogen.	

Groep 5/6		Groep 7/8	
verhalend	informatief	verhalend	informatief
De betekenis van woorden uit de tekst halen. Woorden die horen bij verhalende teksten eruit halen.	De betekenis van woorden en zinnen uit de tekst halen door woordleer-strategieën te gebruiken.	De betekenis van woorden uit de tekst halen, inclusief figuurlijk taalgebruik zoals metaforen, vergelijkingen, uitdrukkingen en gezegdes.	De betekenis van woorden en zinnen uit de tekst halen door woordleer-strategieën te gebruiken.
Een verwijswoord herleiden naar het juiste woord (persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden, zowel enkel- als meervoud en woorden als dat, deze, die, daarmee enzovoort).		Een verwijswoord herleiden dat verwijst naar meerdere woorden of een zin in de tekst.	
Kennen van de opbouw van verhalen en gedichten. Kennen en gebruiken van woorden als hoofdstuk, dialoog, scene, alinea, gedichtregels.	De structuur van een tekst beschrijven (chronologie, probleem/oplossing, doel/middel, oorzaak/gevolg, vergelijking, tegenstelling, opsomming) en de verbanden tussen ideeën, gebeurtenissen, concepten en informatie in de tekst. Kennen van in ieder geval de verbindingswoorden voor tegenstellingen (zoals, maar) en middel-doel (om, te, door, te) herleiden.	Beschrijven van de structuur van een tekst (chronologie, probleem/oplossing, doel/middel, oorzaak/gevolg, vergelijking, opsomming) en de verbanden tussen ideeën, gebeurtenissen, concepten en informatie uit de tekst. Weten welke signaalwoorden hierbij horen.	Beschrijven van de structuur van een tekst (chronologie, probleem/oplossing, doel/middel, oorzaak/gevolg, vergelijking, opsomming) en de verbanden tussen ideeën, gebeurtenissen, concepten en informatie uit de tekst. Weten welke signaalwoorden hierbij horen.
Aangeven wie het verhaal vertelt op verschillende momenten in de tekst of in dialogen. Het verschil begrijpen tussen het vertellen in de eerste of de derde persoon.		Aangeven vanuit welk perspectief (eerste, tweede of derde perspectief) het verhaal wordt verteld en begrijpen hoe het vertelperspectief gebeurtenissen in het verhaal kunnen beïnvloeden.	

Groep 1/2		Groep 3/4
Wat is de diepere betekenis van de tekst?		
Afleidingen	Met ondersteuning: <ul style="list-style-type: none"> Beschrijven van de relatie(s) tussen de illustraties en het verhaal. Trekken van conclusies, maken van afleidingen over karaktereigenschappen, gevoelens, problemen en oplossingen op basis van informatie in het verhaal. 	<ul style="list-style-type: none"> Gebruiken van de informatie van illustraties om de tekst beter te begrijpen: wie, wat, waar, wanneer hoe en waarom. Uitleggen hoe de illustraties, tabellen en grafieken helpen om de tekst beter te begrijpen. Trekken van conclusies, maken van afleidingen over karaktereigenschappen, gevoelens, problemen en oplossingen op basis van informatie in het verhaal.
Bedoeling van de schrijver	Met ondersteuning: aangeven wat de bedoeling van de schrijver is.	Aangeven wat de bedoeling van de schrijver is.
Evalueren: opinies, argumenten en verbanden met andere teksten	Geven van een mening over de tekst of over figuren en hun acties in de tekst.	Geven van een mening over de tekst of over figuren en hun acties in de tekst.

Groep 5/6	Groep 7/8
<ul style="list-style-type: none"> Gebruiken van illustraties om karakters, plots of gebeurtenissen uit te leggen. Interpreteren van de illustraties, grafieken, kaarten, tabellen, zinsdelen en uitleggen hoe deze informatie helpt om de tekst beter te begrijpen. Uitleggen hoe illustraties soms informatie laten zien die verborgen blijft in de tekst: gezichtsuitdrukkingen, kleurgebruik. Wat vertelt de tekst en wat vertellen de illustraties? Interpreteren van informatie en meningen voor zover ze dichtbij de leerling staan. 	<ul style="list-style-type: none"> Analyseren hoe visuele aspecten, tekst en multimediale elementen kunnen bijdragen aan de mening, toon en beleving van een tekst. Leggen van relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis. De bedoeling van tekstgedeeltes en/of specifieke formuleringen duiden.
Aangeven welke redenen en bewijs de schrijver gebruikt om zijn bedoeling duidelijk te maken.	Aangeven welke redenen en bewijs de schrijver gebruikt om zijn bedoeling duidelijk te maken. Weten welke redenen en welk bewijs bij elk van de argumenten hoort.
Verwoorden van een oordeel over een tekst(deel).	Evalueren en beoordelen van de relaties tussen en binnen teksten.

Leerlijn Close Reading:

Copyright © 2020: Uitgeverij Pica, Huizen | Alle rechten voorbehouden | www.uitgeverijpica.nl

Uit: *Close Reading. Werken aan dieper tekstbegrip in het basisonderwijs*. ISBN 9789492525659